

Doe mij leven

Psalm 119

in de serie 'Ik zocht een andere weg'

21 september 2014

Joke Visser en Hans Opschoor

Overweging

Goed is dat je niet doet wat slecht is. Mijn eerste reactie bij het leren van deze hertaling van ps 1 was: Een beetje zuinig eigenlijk. Als ik niet slecht doe is het wel goed. Mag het een onsje meer zijn. In deze beginzin herken ik ook de levensworsteling van de psalmist van psalm 119. Psalm 1 is veel rijker dan mijn eerste beleving, ik kom daar aan het eind van deze overweging graag op terug.

Psalm 119. De langste ever en in de beleving van mijn kerkgang in mijn jeugd de saaiste ever.

Een psalm waarvan Kees Waaijman zegt dat het een voortdurend zoeken is naar de intimiteit van de eigen relatie met god, die hij noemt de Wezer. Een zoektocht om zich deze relatie toe te eigenen. Waaijman (hoogleraar spiritualiteit aan de Radboud universiteit) noemt de woorden van de thora kerven, woorden die bewaakt moeten worden. Juist om het teloorgaan van de woorden en hun betekenis gaat deze psalm.

Een psalm waarvan Oosterhuis zegt: ik heb me er gek aan gewerkt. 22 strofen van 8 versregels. Rederijkerskunst, verfijnd taalspel. In zijn woorden: ik heb willen laten zien dat die jongen die ps. 119 schrijft, twijfelt – ook aan zichzelf. Een herkenbaar verhaal”einde citaat uit een interview voor “Met andere woorden”.

Wat ik voel

Wat voel ik bij het lezen en horen: Als ik maar niet de fout inga. Ik doe zo waanzinnig mijn best maar elke keer opnieuw word ik beschaamd. God, waar ben je en vooral wie ben je? De dichter van deze psalm, deze mens, is geworteld in zijn traditie. Hij kent de taal, de woorden. De thora is hem met de paplepel ingegoten. Leef de wet, doe de woorden die je leerde. Wandel met je god en je zult leven. Keer op keer moet hij het zeggen, herhalen, doe het goede, het is een oprechte mantra, een herhaalpsalm met een voortdurende hunker naar nabijheid en bevestiging. Ik doe het toch zoals het staat geschreven! Waar gaat het dan fout. Zo zou het toch niet moeten zijn? Een vreemdeling is hij op aarde, het klopt niet, er is zoveel uit balans. De thora ligt in scherven.

Ik weet niet u hoe het u vergaat, maar ik voel veel verbinding met wat hier staat geschreven. Hoewel het godsbeeld ver van mij af staat (ik heb voel me niet verbonden met een beeld van god die de wereld rechtzet) voel ik toch die verbinding. Ons trof bij de voorbereiding de zinsnede: een vreemdeling, een zwerver ben ik op aarde. Waar is de gloeiende verbinding uit de tekst van spreuken, ik citeer.....zo blij is die eeuwige, de creator met zijn liefste vriendin, de sofia, de sjechina die er altijd al was, voordat (zie tekst spreuken). Je voelt in de mantra van psalm 119 veeleer die verbroken verbinding.

Wie is de vreemde hier, de zwerver, de arme?

Oosterhuis beschrijft in een interview voor "met andere woorden" dat veel psalmen zijn

geschreven met een sterke hartstocht voor recht voor de armen, de vreemde de vluchteling. In deze psalm is de dichter zelf de vreemde, de vluchteling. Een zwerver in zijn eigen waardensysteem, zijn religieus thuis. Verzwijg mij toch uw woorden niet schreit hij. Uw wet ligt aan scherven!. Deze mens golft heen en weer tussen de weelde om de wet te kennen en de realiteit van een gebroken wereld, verknoeide relaties, onbegrip, onbegrip en taal die verwoesting zaait . Kapotte en vervuilde taal. Geen nabije god, maar een ongehoorde en niet ervaren Wezer. Ik had het over herkenning, dat gevoel totaal vervreemd te zijn van een realiteit die niet meer te vatten is. Het is het verhaal door onze eeuwen heen. In het dagboek van mijn grootvader, mijn opa Spaans las ik veel gedachten en gevoelens van een diepgelovige zeeman, maar tot mijn ontroering lees ik ook zijn verzuchting : wie god, waar is god, ik kan hem niet meer ervaren in deze waanzin. Ik schrijf 1942.

En wij, ik in de waanzin van deze dagen. Ik kom net uit Italië, we zwierven drie weken door stilte, kampeerden tussen immense bergen, we hoorden het schone water ruisen. Gods schepping als nieuw. En stilte, stilte.. Tegelijkertijd creëert men een nieuw kalifaat. Worden mensen onthoofd, meisjes en vrouwen geroofd, de middeleeuwen revisited. Zielsbedroefd voel ik me. Mensbeeld wankelt, wat is mijn houvast, God, waar moet dat heen?

Waar ik werkelijk twintig jaar geleden geloofde dat we een andere tijd tegemoet gingen, de tijd dat politiek nog werkte , moeten we nu onder ogen zien dat we wereldwijd in oude reflexen schieten en zijn alle incidenten redenen om opnieuw te bewapenen en dreigingen in te zetten om belangen veilig te stellen. Broedervolken bevechten elkaar en religie blijkt levensgevaarlijk. Of gaat het niet over religie maar over het bezit van oliebronnen, het kunnen verkopen van wapens??

Over een thora gesproken die aan scherven ligt! Wat zeg ik dan, ik die niet meer gelooft in een maakbare samenleving noch in een god die alles reg sal maken. Ik zeg de psalmist na: een vreemdeling voel ik mij in deze warboel. Mijn eerste reactie? Ik zou graag in actie schieten, mensen bij elkaar halen, vragen: wat kunnen wij zelf, wie halen we erbij, we gaan..... Ook in de hele discussie over de participatiesamenleving. Voorbeelden van vervuilde taal waarin een appel wordt gedaan op de eigen kracht van mensen, oude mensen, zwervers, psychiatrische draaideurpatienten. appels op hun power om deel te nemen aan de samenleving. Aan een samenleving zoals de politiek die beleeft dan . Ik erken dat mensen eigen onverdachte kracht hebben, dat zij kunnen participeren op een manier die bij hen past, maar ik ben heel, heel alert op die vervuiling van taal. Het gaat gewoon om bezuinigingen die verkocht worden als innovatie. Ook hier voel ik iets aan scherven gaan en ook hier is mijn eerste reactie: vanuit de emotie iets gaan doen, protesteren, aan de kaak stellen. In mijn eigen werk trainde ik mensen om met doelgroepen te werken die in de samenleving als "uitbehandeld" worden gezien. Zorgwekkende zorgmijders. Met die zgn. innoverende aanpak dreigen juist zij weer buiten de boot te vallen. Wat is hier en nu dan juist en goed?? Ik wil er liefst hard tegenaan.

In de voorbereidingsgroep zeiden we dat dit nu juist overspannen reacties zijn. vertraag, ga bij je eigen innerlijk te rade. Wat is nu mijn leefregel? Wat is een lamp voor mijn voet? Eerst is er vertraging nodig, inkeer, innerlijk rust zoeken en voelen wat nu mijn waarden zijn, mijn wet, mijn leefregel. De thora mag opnieuw, steeds opnieuw geherformuleerd, in de tijd gezet. Oosterhuis doet niet anders bij het hertalen van de psalmen: recht te doen aan verantwoorde actualisering.

Dat is persoonlijk. Daarnaast ervoeren wij de rijkdom van het delen in een gemeenschap. Bijvoorbeeld hier in een viering, in de hd, in de lukas bij een kringviering, in de ekklesia, bij vrienden, bij een feest van de vrede in de schilderswijk. Anders zou ik het als een verwaaide leegte gaan beleven. Dat is waar psalm 1 zegt: Verstand zonder hart, hart zonder verstand. Geen

verbinding.

Lossen we wereldproblemen dan op door te gaan mediteren? Ik haal hier een verhaal aan over Avram Soetendorp, tot 2008 rabbijn van de liberaal joodse gemeente in den Haag. Hij zat samen met o.m. Mikael Gorbatsjov in het International Green Cross. Tijdens een bijzonder onaangename en stroef verlopende vergadering over globale duurzaamheid stond hij op. Hij zei: ik trek mij even terug, ik ga bidden. Bij terugkomst waren er echt niet ineens oplossingen, maar er was een ander soort ruimte ontstaan. Een ruimte waarin men elkaar weer kon zien en horen. Dat is de vertraging waar wij over spraken. Die andere weg.

Het koor zong zonet die frase mocht uw vriendschap mij overkomen. Er werd gezongen over wijd, goed land. Een ruimte, een andere ruimte die ontstaat als we in verbinding kunnen zijn met wat is. Daar is moed voor nodig, en daar hebben wij elkaar nodig. Om dat gevoel te blijven herijken. Dan weer kunnen wij zijn als een boom aan stromen levend water.

Thema van de viering is:

Doe mij leven? Wat is goed leven? Hoe houden wij dat op alle niveaus overeind? Dat doe ik niet als ik bij het lezen van de krant roep: mijn god, wat ERG. Hoe dan wel? Dat antwoord heb ik niet. Ik houd het bij deze twee. Vertragen en verstillen, de pijn van het nu aangaan en voelen wat is en het delen. Pas dan een actie die goed is voor mij, voor een ander en voor de wereld. Dat klinkt misschien weer pretentius maar ik ben het ook wel zat om alles wat wij met goede intenties doen onder te schuffelen onder het mom: het stelt niets voor. In het joodse denken past dat niet. Daar past dat een goede blik, een zegening, een juist woord op de goede plek de redding van de wereld betekent.

Oosterhuis haalde in het genoemde interview twee leermeesters aan, Ashkenazy en Martin Buber: Hij leert van Yehuda Ashkenazy dat hij zijn woede om onrecht kan transformeren naar hartstocht, naar passie. In de Ekklesia hebben we ons jarenlang gebogen over het kleine boekje van Martin Buber: de weg van de mens: begin bij jezelf, maar eindig niet bij jezelf. Leer, denk, doe wat je ziel aaneengesmeed houdt en vervolg je weg in verbinding met de wereld.

Ik blijf Oosterhuis dankbaar voor zijn hertalingen. Ik voel mij geïnspireerd door zijn voortdurende, blijvende trouw aan zijn beeld van die Ene die mij uitdaagt te blijven vasthouden aan het licht, een voortdurend en koppig: En Toch!

Joke Visser

Voorbede

... die wij God noemen, bron van licht en leven, laat ons uw nabijheid ervaren, ook morgen en overmorgen. Laat Uw aanschijn over ons lichten. Doe ons gaan op uw weg. Wees een lamp voor onze voet.

Laat ons de aarde bewaren opdat zij zichzelf blijft vernieuwen. Laat ons haar vruchten delen met allen, nu en in de toekomst. Wij denken aan hen die lijden en met wie wij meelijden, Voor de armen, ook in ons eigen land, voor wie geen plaats was in de Troonrede. Voor zieken, hier en in bijvoorbeeld West Afrika, voor hen die daar hulp bieden en daarbij tragisch grote risico's lopen. Voor diegenen hier, die zorg behoeven maar niet weten wat er over enkele maanden allemaal gaat veranderen. Voor hen die bestaanszekerheid zoeken in ons deel van de wereld en dan stranden –

als ze al stranden – in een kille bureaucratie en een ongastvrije maatschappij waar te vaak zelfs de vraag om bad, bed en brood teveel is.

Wij denken aan hen die zich inzetten voor gerechtigheid, vrede en duurzaamheid, in onze eigen gemeenschap hier, in onze stad en haar wijken hier vlakbij. Mogen wij vrede kennen en ons ervoor inzetten dat die ook elders geldt. Voor Yezidi's, vervolgte christenen en moslims, Turkmenen en Palestijnen, en voor alle anderen die lijden onder geweld en conflict. Geef hen allen leven, vrijheid, recht. Dat zij zich bevrijden en bevrijd worden en dat ook wij waar wij dat kunnen ons daarvoor inzetten. Wij denken aan joden in ons eigen Europa. Waar staan wij voor? Wijzelf, ons land, onze regeringen? Wij bidden om wegen die we nu nog niet zien. We moeten ons daarop blijven bezinnen.

Uw grote orde van vrede en gerechtigheid, Uw koninkrijk kome – maar wanneer? Mogen wij het dichterbij zien komen en ons daarvoor inzetten. Zo zullen wij leven.

Hans Opschoor